

Jona moet leren duif te zijn (1982)

Sieth Delhaas

Weerwoord of Voetnoot, januari 1982

Inleiding

Lezend over de betweterige Jona - te vinden in het 32^e boekje van het Oude Testament - schiet me een regel te binnen uit een brief van iemand die me schreef: 'die bewapeningswedloop is niets anders dan een middel om het vonnis te voltrekken over allerlei zondige werken zoals abortus, drugs en seks. Demonstreren tegen kernwapens staat dus ver af van de heilsverkondiging van Jezus Christus.'

Ik denk, dat veel echt vrome mensen tegenwoordig zo praten. De straf van een kernramp, het eindoordeel Gods, kun je niet tegenhouden, de mensheid heeft het door zijn zondige manier van leven zelf over zich gehaald. Zo'n vromer jood is Jona nu ook.

Hoe Jona alles zelfs beter weet dan God lees je in het tweede vers van het eerste hoofdstuk, God zegt: 'Sta op, ga naar Ninevé, die grote stad, en roep over haar dat haar boosheid is opgestegen voor mijn aangezicht'. Maar deze profeet-tegen-wil-en-dank moet eerst zelf bekeerd worden – Ninevé bekeert zich zelfs eerder dan Jona – voordat hij een bruikbaar werktuig wordt in Gods hand. Die Jona toch! Je hoeft hem over Israëls God niets te vertellen. Hij hoeft er de geschiedenis van zijn eigen volk maar op na te lezen: een volk of een mens hoeft zich op een waarschuwing van God maar even te béteren of God staat alweer vergevingsgezind klaar. Jona vult de rest van Gods waarschuwing aan de bewoners van deze Assyrische stad zelf wel in. Het moet maar eens uit zijn daar met die goddelozen, die een schrikbewind voeren tegen de volken van het oude Oosten. God is veel te zachtmoedig, veel te vergevingsgezind. Jona, de goede verstander, heeft maar een half woord nodig: stél, dat die uitzuigers van Israël, die heidense honden, stél, dat ze luisteren en zich bekeren...! Jona moet er niet aan denken... Zekerheidshalve neemt Jona, die vredesboodschapper had kunnen zijn, (Jona betekent duif), de benen en gaat west- in plaats van oostwaarts.

Geen rust

Hij koopt zich een plaatsje op een schip, dat naar Tarsis (waarschijnlijk in Spanje gelegen) vaart. Voor een jood letterlijk naar het eind van de aarde. Lang rust gunt God hem niet. Terwijl Jona – ervan overtuigd dat hij een verstandige beslissing heeft genomen – in een diepe ontspannende slaap is weggezonden in de veilige duisternis van het ruim, werpt God een storm op zee. Je ziet het voor je ogen gebeuren, de storm speelt zich zeer plaatselijk af: rondom het schip waarmee Jona wil vluchten. De zeelui beginnen, als ze zien dat hun stuurmanskunst tegen deze storm te kort schiet, allereerst ieder hun eigen god aan te roepen. Als de storm dan nog niet luwt zetten ze toch maar de kostbare lading overboord.

He tis hen nu wel duidelijk geworden, dat hier geen sprake meer is van toeval. De god, die deze storm op hun schip geworpen heeft, heeft vast en zeker een rekening met één van de bemanningsleden te vereffenen. Intussen is Jona door de gezagvoerder wakker geschreeuwd. 'He, zou je ook niet 'ns een keer tot je god bidden?' Véél vertrouwen is er voor die veelsoortige góden niet, want een andere reddingsboei wordt gegrepen. Ze gaan het lot werpen. Als ze weten wie wat op z'n kerfstok heeft, dat de god van deze storm zó woedend maakt, kunnen ze andere maatregelen nemen. Het lot valt op de vreemde passagier. En nu willen ze wel eens wat meer van hem horen. 'Wie ben je, waar kom je vandaan, wat is je volk en uit welk land kom je. Vertel op!' Jona is kort maar krachtig in zijn antwoord: 'Ik ben een Hebreëër en ik geloof in God, die hemel en aarde heeft gemaakt'. Bij de omliggende volken staan de joden bekend als Hebreëërs, het volk met een God waarover de vreemdste verhalen de ronde doen. De schepelingen weten van horen-zeggen, dat met die God niet te spotten valt. Uit vers 10 van hoofdstuk I blijkt, dat deze heidenen opeens ook Godvrezenden worden. Ze vragen aan Jona, voor wie ze door zijn belijdenis en ondanks zijn domme ongehoorzaamheid aan zijn God toch diep respect hebben, wat ze moeten doen om aan de toorn van God te ontkomen en die vreselijke storm te doen stillen. 'Gooi me maar overboord'. Jona is nog steeds niet bekeerd. De zeelui geloven in de machtige God van de Hebreëër nadat hij zijn verhaal aan hen heeft gedaan. Jona neemt het risico en velst het oordeel over zichzelf. Hij is ongehoorzaam geweest aan God, dus heeft hij straf verdiend, overboord met hem en de dood is het einde. Een vrome, die God niet eens de gelegenheid geeft om genadig te zijn, lief te hebben. Een rechtvaardig God is de nationale trots van deze rechtgeaarde jood.

Bezinning

Jona rekent buiten de waard. God laat zich de kans niet ontnemen Jona duidelijk te maken, dat deze voortvarende mens Hem lief is én dat de heidense Ninevé-ers Hem lief zijn.

God zorgt voor een vis in de buurt waar Jona's lichaam de diepte in tolt, die hem opslokt. Jona is toe aan bezinning. Het verhaal zegt, dat Jona in het binnenste van de vis was 'drie dagen en drie nachten'. Dan pas gaat hij bidden. Hij bidt deze keer in de richting van God.

Dat wil zeggen: hij bidt in overeenstemming met God's bedoelingen met mens en schepping. En de vis spuwt hem op het strand.

God probeert het voor de tweede keer: 'Jona, ga naar Ninevé en preek daar wat ik je zeggen zal'. In de stad gekomen gaat Jona gelijk aan het werk, voorzegt de bewoners, dat de stad over 40 dagen verwoest zal worden. Klaar is Jona! Geen pardon, geen bekeringskansen. De maat is vol. Jona neemt toch weer het recht in eigen handen. Maar God blijft hem een slag voor.

De mensen uit Ninevé bekeren zich op een grandioze manier. De hele levende have van de stad, zo zou je kunnen zeggen, ook de dieren, mogen op bevel van de koning niets eten. Gods hart wordt vertederd en de stad blijft overeind.

Jona had het wel gedacht van God. De profetie over zijn God was tenminste uitgekomen. God heeft berouw over zijn dreigementen. En dan moet God Jona voor de zoveelste keer, nu via de op- en ondergang van een Jona na aan het hart gelegen wonderboom, duidelijk maken dat God het echt niet over zijn hart kan verkrijgen om al zijn lieve schepselen, die ook in een heidense stad als Ninevé te vinden zijn en die bovendien schuld bewust het hoofd hebben gebogen over hun verkeerde manier van leven, te vernietigen.

Gelijkenis

Er is heel wat af gespeculeerd over de soort vis en de boom, die in deze profeten-novelle een belangrijke rol spelen. Ook de vrome christenen hebben vaak heen gedraaid om de ware betekenis van deze wonderlijke geschiedenis. Het verhaal is geschreven ergens tussen 400 en 300 jaar vC. Misschien wordt met Jona een profeet bedoeld, die in II Kon. 14:25 wordt genoemd en die rond 775 vC. leefde. Dat is niet zo belangrijk.

Belangrijker is, dat de onbekende schrijver van deze gelijkenis ten strijde trekt tégen de toenemende tendens onder de uit de ballingschap teruggekeerde joden, het heil, de bemoeienis van God met mensen voor zichzelf te reserveren. In de boeken van Ezra en Nehemia, die tussen 400 en 500 zijn geschreven staat bijvoorbeeld heel duidelijk, dat de joodse mannen hun vrouwen, die niet van joodse afkomst waren met hun kinderen moesten wegsturen. Grenst dit niet aan racisme? Die mening vat in de tijd daarna steeds sterker post. In de parabel over Jona wil de schrijver laten zien, dat de belofte, die God via Abraham óók voor de volken van de wereld heeft bedoeld, van kracht blijft. En hoe hardleers de joden, hier voorgesteld in de persoon van Jona, ook mogen zijn, ze zullen zich toch door God als werktuig moeten laten gebruiken om aan alle volken op de aardbodem het heil te verkondigen, het is zelfs zo dat, getuige hun houding, de heidense inwoners van Ninevé het heil eerder te pakken hebben dan de vrome jood. Sterker nog, het heil is niet alleen voor de mensen, zoals in de laatste verzen van het Jona-verhaal door God wordt uitgelegd, nee, plant en dier, kortom de hele schepping deelt in Gods heilsbedoelingen. Een troostrijke gedachte!